

Segregatie van allochtonen heeft geen negatief maatschappelijk effect

“De probleemwijken”: zonder er zelf ooit een stap in gezet te hebben, is vrijwel iedere Nederlander bekend welke wijken met deze tobberige kwalificatie worden aangeduid. Het zijn de wijken in de grote steden die gekenmerkt worden door een hoog werkloosheidspercentage onder de bevolking en door veel niet-Nederlandse bewoners. Hoe ontwikkelt de bevolkingssamenstelling van deze wijken zich in de loop van de tijd? Blijven de woonlocaties gelijk, nu de tweede en, bij enkele migrantengroepen, de derde generatie opgroeit? En welke woonwensen leven bij de als weinig gefortuneerd beschouwde groepen zelf?

Haag en Utrecht heeft tenminste één in het buitenland geboren ouder. Een derde van de jeugdige bevolking heeft een Marokkaanse, Turkse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond.

OUDE WIJKEN

Is er nu, behalve een verdere concentratie van migranten in de grote steden, ook sprake van een toenemende concentratie in enkele wijken en met name in de oude wijken? Allereerst wordt het begrip ‘oude wijk’ door het SCP gerelativeerd. De woningen in de negentiende-eeuwse wijken zijn door de stadsvernieuwing voor een aanzienlijk deel niet meer negentiende-eeuws.

De concentratiewijken liggen in het begin van de jaren '90 evenals in 1980 in een ring om het stadscentrum, maar de schil is veel breder geworden. Dat doordat migranten op grote schaal zijn doorgestroomd naar wijken die buitenwaarts aan het oorspronkelijke concentratiegebied grenzen. Behalve verspreiding van de minderheden over een groter gebied heeft ook een intensivering van de concentra-

tie in de aanvankelijke concentratiewijken plaatsgevonden. De stadsvernieuwing vormt daar geen rem op de groei meer, zoals in de jaren '70 en '80.

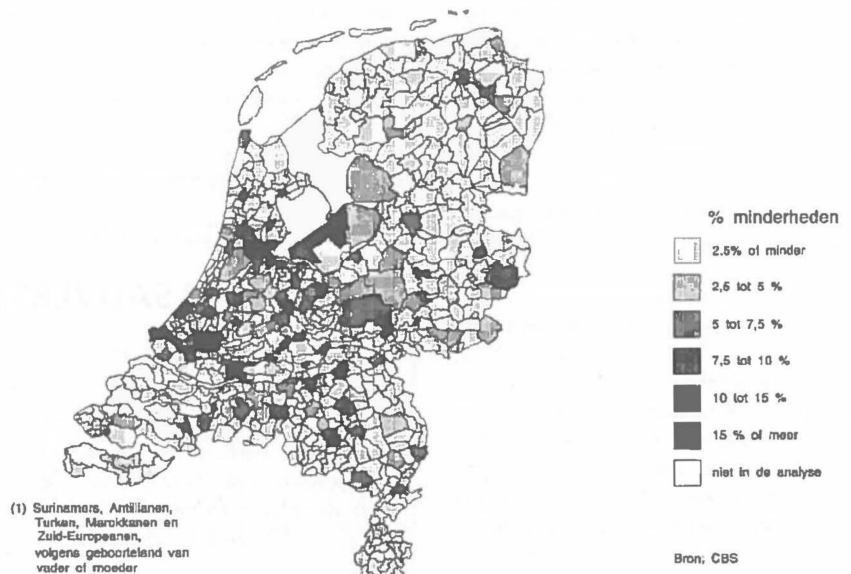
De ‘snelle groeiers’ wat betreft het aandeel minderheden zijn echter vooral de wijken met een lage woningdichtheid en relatief veel eengezins- en huurwoningen. In Amsterdam en Utrecht zijn dat vooral naoorlogse, in Rotterdam en Den Haag vooroorlogse wijken. Door de verplaatsing van de groei is eerder sprake van ‘concentratie-stadsdelen’ dan van ‘concentratie-wijken’. Vooral Amsterdam telt veel wijken waarvan de bevolking voor meer dan twintig procent bestaat uit etnische minderheden.

VERSPREIDING

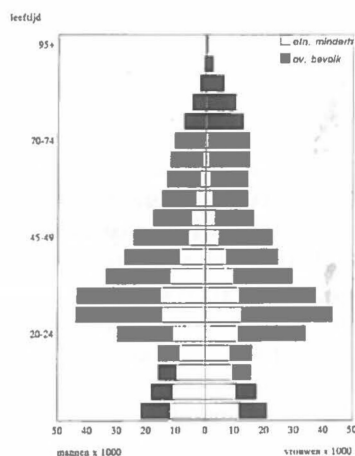
De groei van het aandeel migranten in meerdere stadsdelen lijkt een aanwijzing voor een stabiele, of misschien zelfs een afnemende segregatie op stadsniveau: het verschil in ruimtelijke verdeling tussen bevolkingsgroepen zou immers groot zijn wanneer minderheden geconcentreerd in één of enkele wijken zou-

LIA DE LANGE*

Uit een onderzoeksrapport dat het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in 1994 publiceerde, blijkt dat de migranten een typische stedelijke bevolkingscategorie zijn. Etnische minderheden (personen waarvan tenminste één ouder geboren is in Turkije, Marokko, de overige Mediterrane landen, Suriname, de Antillen, Kaapverdië, China of Vietnam) vormden in 1992 zes procent van de totale Nederlandse bevolking, 22 procent van de bevolking van de grote steden, zeven procent van de overige steden met meer dan honderdduizend inwoners en vier procent van de rest van het land. De uitgesproken concentratie van vooral Turken en Marokkanen in de vier grote steden is sinds het begin van de jaren '80 enigszins versterkt, terwijl het aandeel van de totale bevolking dat woonachtig is in die vier grote steden, met ruim een procent is afgenomen. Het aandeel migranten in de grote steden zal in de toekomst verder toenemen: ruim de helft van de kinderen in Amsterdam, Rotterdam, Den

Amsterdam, etnische minderheden en overige bevolking
totaal 724.195 inwoners

bron: O+S Amsterdam

den wonen, waaruit de autochtone bevolking volledig weggetrokken zou zijn.

Uit cijfers van het SCP blijkt dat de segregatie binnen de vier grote steden nogal uiteenloopt. De segregatie kan worden uitgedrukt in een index die aangeeft welk percentage van de minderheden zou moeten verhuizen, om een spreiding over de stad te bereiken die gelijk is aan de spreiding van de overige bevolking. Deze index levert voor Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Amsterdam waarden op van respectievelijk 51.0, 46.1, 35.0 en 32.5. Ter vergelijking: in de grote steden van de Verenigde Staten worden voor de segregatie van de zwarte bevolking indices van 70 tot 80 berekend.

In de Nederlandse grote steden is de segregatie tussen 1980 en het begin van de jaren '90 nauwelijks veranderd: er treedt ofwel een zeer lichte daling (Den Haag, Rotterdam, Utrecht), ofwel een zeer lichte stijging (Amsterdam) op. Hoewel de segregatie van Marokkaanse en Turkse Hagenaars vanaf 1980 beduidend is afgenomen, blijven zij de meest gesegregeerde bevolkingsgroep binnen de vier grote steden.

EFFECT

Op zichzelf hoeft concentratie van bevolkingsgroepen niet problematisch te zijn. Het feit dat negentig procent van de bevolking van sommige Nederlandse gemeenten tot bepaalde stromingen binnen de gereformeerde kerk behoort, baart geen enkele beleidsmaker zorgen. Anders wordt het, wanneer die groep wordt gekenmerkt door hoge werkloosheidscijfers, een lage opleiding en geringe beheersing van de Nederlandse taal. In dat geval is het immers denkbaar dat concentratie de weg uit de achterstandssituatie bemoeilijkt. Uit het SCP-rapport blijkt dat een autonoom schadelijk effect van concentratie nauwelijks

optreedt. Het opleidingsniveau van de kinderen in wijken met veel buitenlanders, gemeten naar type vervolgonderwijs, blijkt samen te hangen met het opleidingsniveau van de ouders. Een autonoom effect van concentratie op het opleidingsniveau van zowel allochtonen als autochtone kinderen werd niet gevonden.

Het SCP schrijft het ontbreken van een negatief effect van concentratie voor een belangrijk deel toe aan de homogeniteit van vooral de groepen Turken en Marokkanen: of ze nu wonen in hoge concentratiegebieden of in gebieden met weinig buitenlanders, hun opleidingsniveau en dat van hun kinderen is laag, de werkloosheid onder hen is hoog, de meesten van hen hebben moeite met de Nederlandse taal en hun inkomens zijn laag. Het enige effect van concentratie dat werd gevonden, is het geringere contact met autochtonen.

DISCRIMINATIE

Het is een bijna algemene opvatting, dat hoge concentratiewijken broeinesten van vreemdelingenhaat en onverdraagzaamheid zouden zijn. In het SCP-rapport zijn de resultaten van enquête-onderzoek naar de geneigdheid tot discriminatie van de Nederlander weergegeven. De mate van vooroordeel blijkt op provinciaal niveau niet systematisch samen te hangen met de concentratie van allochtonen: de provincie Limburg heeft met een van de laagste concentraties allochtonen de hoogste score op de discriminatie-index en Noord-Holland, de provincie met de hoogste concentratie, heeft een van de laagste scores. De verschillen tussen de provincies zijn overigens gering. Veel groter zijn de verschillen tussen de vier grote steden. De geneigdheid tot discriminatie blijkt omgekeerd evenredig aan de mate van segregatie: Rotterdammers en Hagenaars zijn eerder tot discriminatie geneigd dan Utrechtenaren en Amsterdammers. Amsterdammers in wijken met hoge concentraties migranten tonen zich ook nog iets minder tot discriminatie geneigd dan hun stadsgenoten in wijken met lage concentra-

ties. In Rotterdam is dat effect omgekeerd. Al met al kan worden vastgesteld dat er globaal genomen geen verband bestaat tussen vooroordelen en de concentratie buitenlanders in woonwijken.

WOONWENSEN

De segregatie van migranten neemt niet sterk toe, er is sprake van een zekere 'uitsmering' over een groter gebied binnen de grote steden en de concentratie van allochtonen blijkt geen alarmerend negatief effect te hebben op hun maatschappelijke situatie.

Is er dan eigenlijk wel reden tot zorg? Het SCP is er niet gerust op nu een steeds groter gebied binnen de grote steden tot de concentratiegebieden gaat horen. Die zorg is terecht als de 'snelle groeiers' vergeleken worden met de oorspronkelijke concentratiewijken. Die wijken liggen immers rond de stadscentra; een kwaliteit die ook aantrekkingskracht uitoefent op stedelijke, autochtone huishoudens. Het is de vraag of voor de vroeg-naoorlogse wijken hetzelfde geldt.

De voorkeur van de migranten zelf gaat vooral uit naar het wonen in niet-concentratiewijken. Uit een recent Intomart-onderzoek blijkt dat zestig procent van de allochtonen bij voorkeur in gemengde wijken woont en de kinderen het liefst naar gemengde scholen stuurt. Halverwege de jaren '80 wenste 99 procent van de Turkse en Marokkaanse woningzoekenden een huurwoning. De huur van de gewenste woningen zou wat 88 procent van de respondenten betreft niet meer dan vierhonderd gulden per maand mogen bedragen.

De woonwensen van de meeste migranten kunnen vooral vervuld worden in de naoorlogse wijken met veel sociale woningbouw. Een spreiding van migranten zal dan ook pas tot stand komen wanneer meer gebieden binnen hun bereik komen; hetzij door (financiële) maatregelen in de volkshuisvesting, hetzij door een stijging van het inkomensniveau van migranten.

*Redactie AGORA

Amsterdammers in wijken met veel migranten hebben minder vooroordelen. foto: archief